

Vizita lui Barack Obama în Federația Rusă (6-8 iulie 2009)

dr. Armand Goșu

Mai mult decât nimic

Vizita președintelui Barack Obama la Moscova marchează modificarea abordării relației cu Moscova de către administrația de la Washington. Oficialii americani au abandonat retorica neoconservatoare în favoarea unei atitudini realiste, cât se poate de pragmatice. Cum pe agenda Statelor Unite printre priorități se numără războiul împotriva terorismului și amenințările locale care vin dinspre Coreea de Nord și Iran, președintele Obama a încercat să obțină sprijinul Moscovei pentru rezolvarea acestor dosare. La rândul său, Rusia a încercat să promoveze propria agendă, pe care se află blocarea scutului american antirachetă, oprirea extinderii NATO spre est, recunoașterea fostului spațiu sovietic ca zonă de influență exclusivă a Moscovei. Din confruntarea celor două agende de politică externă nu putea rezulta decât un set de mici reamenajări și confirmarea, este drept într-o altă stilistică, a mai vechilor poziții.

Președintele Obama nu a făcut economie de gesturi care să capteze bunăvoința liderilor ruși și a opiniei publice din această țară. A declarat că dorește să vadă o Rusie puternică, pașnică și prosperă cu care Statele Unite vor să coopereze pe termen lung. D-l Obama a evitat să se pronunțe public abrupt pe teme sensibile cum ar fi drepturile omului, libertatea presei etc. Accentul pus pe negocierea noului tratat START, opinează unii analiști de la Washington, urmărește detensionarea relațiilor cu Rusia, inducându-i-se acesteia iluzia că a rămas o superputere, egală cu SUA. Aceste negocieri însă, nu pot să facă din nou lumea bipolară¹, dar pot gâdila orgoliul Rusiei. Președintele Obama a încercat să obțină un cât de mic progres în dosarele în care s-a putut realiza

¹ Die Suddeutsche Zeitung, 7 iulie 2009

acest lucru: Afganistan, dezarmare, arme atomice etc. Se poate spune că este oricum mai mult decât nimic.

Însă, nivelul înalt al relației cu Rusia nu va putea fi menținut pe termen lung, chiar dacă președintele Obama va dori iar răspunsul Moscovei la deschiderea Washington-ului va fi pozitiv. Pur și simplu lumea s-a schimbat după Războiul Rece iar Rusia joacă un rol tot mai puțin important în politica americană. Relația cu Moscova este acum abordată din perspectiva priorităților Washington-ului care sunt lupta împotriva terorismului și amenințările regionale. De altfel, noul START este doar un instrument pentru a obține colaborarea Rusiei în dosarele sensibile Afganistan, Iran și Coreea de Nord. Comentatorii americani nu dau însă mari șanse de succes în obținerea sprijinului Rusiei pentru rezolvarea acestor dosare. Potrivit acestora, liderii ruși speră ca Statele Unite și aliații lor vor repeta eșecul sovietic din Afganistan din anii 1980. În ceea ce privește Iranul, Rusia nu poate fi interesată decât de menținerea status-quo-ului. Schimbarea puterii la Teheran și ridicarea sancțiunilor economice contra Iranului ar aduce Gazprom-ului un concurent important pe piața europeană a gazului, ceea ce Moscova nu-și dorește.

Chiar dacă sunt multe la număr, documentele semnate cu ocazia vizitei președintelui Obama în Rusia² nu reflectă întregul spectru de probleme din relațiile bilaterale. Ele însă deschis noi perspective în rezolvarea câtorva dosare importante.

*

² Înțelegerea comună privind viitorul START; Acordul între guvernul Federației Rusie și guvernul Statelor Unite privind tranzitul armelor, tehnicii militare, bunurilor militare și personalului prin teritoriul Federației Ruse către Afganistan; Documentul cadru pentru dezvoltarea cooperării între forțele militare ale Federației Ruse și Statelor Unite ale Americii; Memorandum privind confirmarea planului de lucru pentru perfecționarea cooperării militare între forțele militare ale Federației Ruse și Statelor Unite ale Americii pe anul 2009; Declarația comună privind colaborarea în domeniul atomic; Declarația comună privind problema Scutului antirachetă; Declarația comună privind Afganistanul; Planul prezidențial de acțiune; Decizia de înființare a Comisiei Prezidențiale ruso-americane pentru dezvoltarea colaborării; Memorandum între Ministerul Sănătății și dezvoltării sociale al Federației Ruse și Ministerul Sănătății din SUA.

Dosare controversate

Afganistan este dosarul în care SUA și Rusia par să colaboreze cel mai bine. O declarație comună³ extrem de cuprinzătoare și un acord de tranzit pentru armata SUA, în care sunt prevăzute nu mai puțin de 4500 de zboruri pe an, par să indice o colaborare a Moscovei la efortul Occidentului de a pacifica și reconstrui Afganistanul. Pe fond, însă, Rusia rămâne rezervată în privința șanselor de succes ale Occidentului în Afganistan⁴. Iar Washington-ul, pentru a obține colaborarea Moscovei, încearcă să-i ofere perspectiva menținerii unei influențe într-o zonă extrem de sensibilă, de care depinde securitatea unor aliați importanți ai Rusiei, precum Tadjikistanul. Atât în declarația comună, cât și dezvoltat în răspunsul oferit de președintele Obama la conferința de presă, se vorbește despre implicarea Moscovei în pregătirea polițiștilor, soldaților și ofițerilor din forțele armate afgane, cu scopul de a dezvolta potențialul acestor structuri. Accentul pus pe combaterea fabricării drogurilor și a livrării lor pe piețele internaționale, răspunde într-o măsură importantă interesului Rusiei, principala țară de tranzit, de a stopa acest fenomen.

Acordul de tranzit permite SUA să economisească timp și resurse financiare în operațiunea din Afganistan. Rusia are acorduri de tranzit militar aerian semnate cu Franța, Germania, Spania și negociază în prezent unul cu Italia. Un acord privind tranzitul militar pe calea ferată Rusia a încheiat cu Germania⁵.

START (Strategic Arms Reduction Talks) sunt o etapă superioară a acordurilor SALT (Strategic Arms Limitation Talks). Negocierile au început în iunie 1982 la Geneva și s-au încheiat odată cu semnarea la 31 iulie 1991 a acordurilor START. Pentru prima dată cele două superputeri își vor reduce, nu doar diminua, ca în cazul acordurilor SALT, armamentul nuclear. La scurt timp după semnare, la Moscova are loc o tentativă de lovitură de stat împotriva lui Mihail Gorbaciov, urmată de destrămarea URSS. În aceste condiții, confruntarea nucleară se modifică radical.

³ Textul declarației www.kremlin.ru/text/docs/2009/07/219076.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

⁴ Vezi declarațiile lui Medvedev cu ocazia conferinței de presă comune, www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219086.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

⁵ Pentru amănunte privind acordul de tranzit, vezi transcrierea interviului oferit canalului de televiziune Vesti, Сергей Лавров: У России будет право проверять транзитные грузы из США в Афганистан, www.vesti.ru/doc.html?id=299762&m=1 (accesat la 8 iulie 2009).

Negocierile ruso-americanе s-au încheiat la 17 iunie 1992, cu adoptarea unor declarații de intenție privind noile reduceri de armament strategic, cu mult sub cifrele din iunie 1991. Astfel, într-un interval de 11 ani, arsenalele strategice urmau să se reducă la 3500 ogive nucleare pentru SUA și 3000 pentru Rusia. Moscova se angaja să renunțe la rachetele desfășurate la sol și echipate cu mai multe încărcături nucleare, de tipul SS-18 și SS-24, iar Washington-ul urma să abandoneze rachetele MX Peacekeeper și Minuteman 3. Tratatul START II a fost semnat la 3 iunie 1993, însă nu a fost ratificat de către Duma de Stat decât în aprilie 2000. La începutul lunii decembrie 2009, tratatul expiră.

Negocierile pentru un nou START au început în ultimii doi ani ai administrației George W. Bush, fără progrese semnificative⁶. Discuțiile s-au intensificat după ce la 1 aprilie, cei doi președinți, rus și american, s-au întâlnit la Londra, cu ocazia summit-ului G – 20, ocazie cu care au anunțat intenția de a reduce armele strategice. În timpul vizitei în Olanda, președintele Medvedev s-a adresat SUA anunțând că Rusia este pregătită să opereze mari reduceri, legând, pentru prima dată în mod explicit, reducerea armelor strategice ofensive de planul american de înființare a scutului antirachetă. Potrivit înțelegerii comune semnate de către cei doi președinți la Moscova, care stabilește cadrul general în care experții vor negocia noul START, după 7 ani de la intrarea în vigoare al noului tratat, nivelul de limitate a rachetelor strategice trebuie să fie între 500 – 1100 unități, iar numărul ogivelor nucleare între 1500 – 1675 unități. Potrivit cifrelor oferite de Bulletin of the Atomic Scientists, SUA dispun de 2200 ogive nucleare iar Rusia de 2790. În ce privește vectorii nucleari (rachetele), SUA au 1200 iar Rusia doar 816. Mai mulți experți ruși consideră că Moscova ar fi trebuit să insiste pentru o mai consistentă reducere, de vreme ce în doar câțiva ani, Rusia și-ar putea reduce forțat arsenalul prin casarea vechilor rachete⁷.

⁶ Serghei Lavrov, ministrul de externe al Rusiei, dă vina pe vechea administrație de la Washington pentru lipsa de progrese. Vezi transcrierea interviului oferit canalului tv Vesti, *Сергей Лавров: У России будет право проверять транзитные грузы из США в Афганистан*, www.vesti.ru/doc.html?id=299762&m=1 (accesat la 8 iulie 2009).

⁷ Este vorba de experții IMEMO de la Academia Rusă de Științe, Vladimir Dvorkin și Vladimir Evseev, citați de www.gazeta.ru (*Отступление от наступления*, 06.07.09), accesat la 8 iulie 2009.

Atât președintele Obama⁸ cât și ministrul rus de externe, Lavrov⁹, par convinși că până la sfârșitul acestui an se va încheia noul tratat START. Pentru a intra în vigoare noul tratat în momentul expirării celui vechi, ar trebui ca procedurile de ratificare în Congresul SUA să înceapă în luna august. Ceea ce este practic imposibil de realizat. Înțelegerea comună, mai prevede la punctul 5, principiul interdependenței reciproce a armelor strategice ofensive și defensive¹⁰. Această prevedere a fost prezentată ca o mare victorie a diplomației ruse¹¹.

Scutul antirachetă american este astfel legat de viitorul tratat START. Rațiunea acestei interdependențe este explicată de d-l Lavrov: „E clar că apărarea antirachetă este un sistem defensiv cu caracter strategic și noi plecăm de la faptul că dacă partenerii noștri vor decide să pună bazele sistemului antirachetă american cu acoperire globală, atunci, fără îndoială, vor pune sub semnul întrebării perspectivele viitoarei reduceri a armelor strategice ofensive. Înțeleg (americanii – n.n.) asta foarte bine”¹². Ministrul rus de externe declară că așteaptă analiza inițiată la Washington asupra pilonului 3 al proiectului scutului antirachetă, urmând ca la încheierea acesteia, așteptată la sfârșitul verii, să se desfășoare noi consultații ruso-americane. Totodată, Serghei Lavrov confirmă că au rămas valabile propunerile făcute în urmă cu doi ani de Vladimir Putin, care presupun renunțarea la acțiuni unilaterale în acest domeniu, în schimbul colaborării dintre SUA, Rusia și țările europene. Primul pas în vederea acestei cooperări îl reprezintă o analiză comună a pericolelor.

Și președintele Medvedev a salutat la conferința de presă comună noua abordare a Washington-ului, afirmând că este „un pas înainte” în vederea găsirii unui compromis și că este normal ca scutul antirachetă să fie tratat împreună cu reducerea armelor strategice ofensive¹³.

⁸ Barack Obama la conferința comună de presă. www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219086.shtml (accesat la 9 iulie 2009).

⁹ S. Lavrov, interviu la tv Vesti. www.vesti.ru/doc.html?id=299762&m=1 (accesat la 8 iulie 2009).

¹⁰ Documentul la www.kremlin.ru/text/docs/2009/07/219078.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

¹¹ Igor Kojevin, *Обама понял: если будет ППО, то не будет ЧВБ*, www.vesti.ru/doc/html?id=299758 (accesat la 8 iulie 2009).

¹² Pentru întreaga argumentație, vezi transcrierea interviului oferit canalului de televiziune Vesti, *Сергей Лавров: У России будет право проверять транзитные грузы из США в Афганистан*, www.vesti.ru/doc.html?id=299762&m=1 (accesat la 8 iulie 2009).

¹³ Transcrierea conferinței de presă comune www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219086.shtml (accesat la 9 iulie 2009).

Președintele Obama a dat o cu totul altă perspectivă acestei prevederi, legând renunțarea la scutul antirachetă de dispariția amenințării iraniene și nord-coreene. Perspectiva nu este nouă, măcar și pentru faptul că în luna martie, New York Times publica o informație despre un presupus mesaj secret al președintelui Obama pentru omologul său rus, Medvedev, în care sugera că Washington-ul ar putea renunța la scutul antirachetă dacă Rusia va colabora la împiedicarea Iranului de a obține arme strategice. În nici un scenariu avut în vedere de Washington, a continuat președintele Obama, nu se are în vedere utilizarea scutului antirachetă împotriva „puternicului arsenal rusesc”¹⁴.

Cu ocazia discursului de la Școala Rusă de Economie, președintele Obama va reveni asupra temei, întărind relația de interdependență dintre renunțarea la scutul antirachetă și dispariția programului atomic al Iranului: „Știm că Rusia este împotriva configurației planificată acum a scutului american antirachetă din Europa. Dar eu vreau să lucrez împreună cu Rusia la o nouă arhitectură a scutului antirachetă. Și dacă dispar programele legate de armele atomice din Iran, atunci nu vor mai fi motive pentru acest sistem antirachetă. Vrem să construim o lume fără arme atomice”¹⁵.

Declarația comună în problema scutului antirachetă insistă asupra nevoii de a analiza suplimentar amenințările rachetelor balistice în secolul XXI și a pregăti recomandări corespunzătoare.

Ideea declarației a apărut în timpul discuțiilor în format restrâns asupra situației din Iran și Coreea de Nord, după care cei doi președinți au cerut consilierilor să redacteze textul declarației¹⁶.

O înțelegere ruso-americană în privința scutului antirachetă din Europa de Est este la fel de îndepărtată ca și acum câteva luni. Moscova leagă noul tratat START de renunțarea la sistemul antirachetă, iar Washington-ul condiționează renunțarea la scutul antirachetă de renunțarea Rusiei la cooperarea cu Iranul¹⁷. Că cele două părți au rămas pe aceleași poziții, în ciuda retoricii pozitive, o confirmă declarația președintelui Medvedev de la summit-ul G – 8, de la Aquila, potrivit căreia construirea scutului

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Citat de Igor Kojevin, *Обама понял: если будет ПРО, то не будет СНВ*, www.vesti.ru/doc/html?id=299758 (accesat la 8 iulie 2009).

american în Europa de Est va duce la instalarea complexelor de rachete Iskander în regiunea Kaliningrad.

Iran și Coreea de Nord au fost țările cel mai des menționate în public de către președintele Obama cu ocazia vizitei la Moscova. Președintele SUA a mulțumit Rusiei pentru că a sprijinit Rezoluția ONU în problema Coreei de Nord. În ceea ce privește Iranul, Washington-ul vede amenințarea unei curse a înarmărilor nucleare în Orientul Apropiat, cea mai sensibilă regiune a lumii¹⁸. Dosarul iranian a fost discutat atât cu președintele Medvedev cât și cu premierul Putin, lucru perfect normal, potrivit politologului Aleksei Malașenko de la centrul Carnegie din Moscova, de vreme ce Obama știe că deciziile privind Iranul le ia Putin și echipa sa¹⁹

“Străinătatea apropiată” și afaceri ...

Țările cele mai puțin menționate cu ocazia vizitei lui Barack Obama la Moscova au fost **Georgia și Ucraina**. Cele două foste republici sovietice sunt considerate de Moscova ca aparținând „străinătății apropiate”, aflate sub controlul exclusiv al Rusiei. Orice tentativă a Occidentului, reală sau imaginară, de a-și extinde influența în fostul spațiu sovietic este respinsă categoric de Moscova. Relațiile dintre administrația Bush și Putin s-au înrăutățit considerabil după „revoluțiile colorate” din Georgia și Ucraina, în urma cărora au venit la putere în aceste țări lideri pro-occidentali care au formulat programul ieșirii de sub influența Rusiei și aderării țărilor lor la NATO.

¹⁶Natalia Timakova, purtătoarea de cuvânt a Kremlinului a relatat pentru presă cum s-a ajuns la semnarea acestei declarații.

¹⁷Negocierile din timpul summit-ului n-au făcut decât să o confirme pe Veronika Krașeninnikova, Администрация Барака Обамы: Камелот XXI века”, în *Nezavisimaia gazeta, Dipkurier*, 29.06.2009.

¹⁸Vezi transcrierea conferinței de presă, în care Barack Obama revine de mai multe ori asupra Iranului și Coreei de Nord, www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219086.shtml (accesată la 8 iulie 2009).

¹⁹Eliina Bilevskaia, Aleksandra Samarina, Ivan Podin, „Политкорректный Обама”, în *Nezavisimaia gazeta*, 8 iulie 2009.

Relațiile dintre Washington și Moscova s-au degradat și mai mult în urma războiului din Caucaz dintre Rusia și Georgia, din august 2008, și în urma „războiului gazului” dintre Rusia și Ucraina de la începutul acestui an.

Mai multe surse ruse și americane au confirmat faptul că în întâlnirile cu Medvedev și cu premierul Putin²⁰, Obama a discutat despre Georgia și Ucraina. La conferința comună de presă, Obama a vorbit despre divergențele ruso-americane în problema Georgiei: „Am repetat convingerea noastră că integritatea teritorială și suveranitatea Georgiei trebuie respectate”, remarcând faptul că nimeni nu este interesat în izbucnirea unui conflict armat²¹. Președintele Obama a revenit asupra subiectului în discursul de la Școala Rusă de Economie. „Suveranitatea de stat este piatra de temelie a ordinii internaționale. Așa cum fiecare țară are dreptul să-și aleagă conducătorii, ele trebuie să aibă dreptul de a trăi în interiorul unor frontiere sigure și dreptul de a-și conduce propria politică externă. Acest lucru este valabil pentru Rusia, așa cum este valabil și pentru Statele Unite. Orice sistem care abandonează suveranitatea statelor duce la anarhie.

Iată de ce acest principiu trebuie să aplice tuturor țărilor, inclusiv Georgiei și Ucrainei”²². Când privește pretenția Rusiei de a i se recunoaște zona ex-sovietică drept sferă de interese naționale în care să nu se amestece alte puteri²³, Barack Obama a respins categoric ideea împărțirii lumii în sfere de influență: „Au trecut vremurile când Roosevelt, Churchill și Stalin au putut să schimbe lumea în cursul unei singure întâlniri”. „Zilele când imperiile se puteau juca cu statele suverane ca și cu niște piese pe tabla de șah au rămas în trecut”. Când privește aderarea celor două țări la NATO, președintele Obama nu a respins-o, însă a sugerat că Georgia și Ucraina au mult de lucru pentru a îndeplini criteriile Alianței.

Presa de la Kiev și Tbilisi a salutat discursul președintelui Obama. Cunoscutul expert Anders Aslund, de la Peterson Institute of International Economics din Washington, a declarat pentru Kyiv Post, că poziția lui Obama privind Ucraina a fost atât de clară și pozitivă pe cât se putea aștepta, Ucraina jucând un rol important în politica SUA, încât

²⁰ Fostul ambasador al Rusiei în SUA, Iuri Ușakov, în prezent adjunct al șefului aparatului guvernului rus, a declarat preluat de agenția Interfax, citată de Reuters: „They spoke about Georgia, they spoke about Ukraine and generally about the post-Soviet area. The US President promised to take into account the peculiarities of our (relations) with these countries” (Reuters, July 7).

²¹ Transcrierea conferinței de presă la www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219086.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

²² Citat după Andrei Kolesnikov, „Дружить подано”, în *Kommersant*, 08.07. 2009.

²³ Vezi comentariul agenției Interfax, din 4 iulie 2009, *Саммит, обреченный на успех?*

nici un președinte american nu o va putea desconsidera²⁴. Mai puțin încrezător în politica noii administrații Obama, președintele Viktor Iușcenko a declarat citat de presa ucraineană că speră ca țara sa să nu fie obiectul unor aranjamente pentru găsirea unui compromise între alte puteri.

Cu ocazia vizitei președintelui Obama la Moscova s-a produs o nouă modificare a strategiei de aderare la **Organizația Mondială a Comerțului (WTO)**. În contextul participării celor doi președinți la forumul de afaceri rusoamerican, d-l Medvedev a declarat că l-a asigurat pe președintele Obama că țara sa vrea să adere la WTO și că vede posibil acest lucru în noul format al Uniunii vamale cu Belarus și Kazahstan. Mai mult, speră președintele rus, noul format va putea grăbi negocierile de aderare. În același timp, d-l Medvedev a insistat asupra faptului că Rusia nu vrea să piardă nimic din negocierile dificile duse în ultimii 16 ani²⁵.

La 10 iunie 2009, Moscova a anunțat schimbarea tacticii de aderare la WTO. La summit-ul șefilor de guvern din țările Uniunii Economice Euro-Asiatice, Vladimir Putin, Serghei Sidorski și Karim Masimov au anunțat înființarea Uniunii vamale Belarus, Kazahstan, Rusia din 2010 și încetarea negocierilor bilaterale a țărilor membre ale Uniunii vamale cu WTO. Potrivit presei de la Moscova, ideea ar fi aparținut premierului kazah, Masimov. La 18 iunie, Rusia a informat Secretariatul WTO despre intenția de a întrerupe negocierile bilaterale de intrare în organizație și dorința de a deveni membru WTO în cadrul Uniunii vamale cu Belarus și Kazahstan. Anunțul a fost critic primit la Geneva. În principiu, WTO permite aderarea uniunilor la organizație, însă în practică acest lucru nu s-a întâmplat niciodată.

În urma discuțiilor cu delegația americană, Rusia a revenit la vechea formulă a negocierilor bilaterale cu WTO, fapt confirmat de declarațiile făcute de președintele Medvedev la Aquila. D-l Medvedev a anunțat „sincronizarea” pozițiilor membrilor Uniunii vamale, însă negocieri separate, ceea ce „este mai simplu și mai realist”²⁶.

Schimburile comerciale ruso-americane se ridică, potrivit președintelui Obama, la doar 36 de miliarde \$, având o valoare relativ egală cu cea a schimburilor comerciale

²⁴ Oksana Faryna, „Ukraine seen as a winner in U.S. – Russia summit talks”, în *Kyiv Post*, 09.07.2009. Vezi și editorialul „No sellout”, *ibidem*, în se exprima speranța că „administrația Obama va apăra decis interesele Ucrainei”.

²⁵ Stenograma discuțiilor de la forumul oamenilor de afaceri, la www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219195.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

²⁶ Piotr Netreba, Dmitri Butrin, „На троих не входится. Россия возвращается к самостоятельным переговорам с ВТО”, în *Kommersant*, 11.07.09.

cu Thailanda și reprezintă doar 1% din totalul comerțului Statelor Unite. Această cifră, continuă președintele Obama, nu s-a schimbat de la sfârșitul Războiului Rece²⁷.

Relațiile comerciale ruso-americe au fost supuse presiunilor politice, invocându-se diverse pretexte. Moscova a excelat în a introduce limitări la importurile, mai ales de carne, din SUA. De altfel, d-l Obama, a salutat la conferința comună de presă pașii făcuți de Rusia în vederea ridicării limitărilor la importul de carne, spunând că e vorba de o afacere de circa 1,3 miliarde \$.

Cea mai importantă noutate pe care o aduce summit-ul de la Moscova este confirmarea intenției SUA de a abroga **amendamentul Jackson-Vanik**, la legea comerțului, semnată de președintele Gerald Ford la 3 ianuarie 1975. Trade Act of 1974 încorporează Secțiunea 402 a Titlului IV, Amendamentul Jackson-Vanik care condiționează obținerea unor beneficii, inclusiv a clauzei națiunii cele mai favorizate, de către țările care nu au o economie de piață, de politica din domeniul emigrării. URSS a respins orice condiționare a acordării clauzei de emigrarea evreilor sovietici. După destrămarea Uniunii Sovietice, în ciuda perimării clauzei privind emigrarea, amendamentul Jackson-Vanik nu a fost anulat. În ultimii ani, clauza a fost acordată Kîrgîstanului, Georgiei, Armeniei și Ucrainei, ceea ce le permite obținerea unor credite de stat și garanții pentru credite. În februarie 2007, Tom Lantos, șeful comitetului pentru relații internaționale a anunțat intenția de a iniția demersuri în vederea acordării clauzei pentru Rusia, însă două luni mai târziu, cu ocazia negocierilor pentru aderarea la WTO, partea americană a comunicat că nu este încă pregătită să facă acest pas. După războiul din Georgia nici nu s-a mai pus problema reluării discuțiilor pe această temă.

Abia în martie 2009, cu ocazia vizitei în SUA a delegației conducerii Uniunii ruse a industriașilor și întreprinzătorilor, vicepreședintele SUA, Joe Biden, a numit amendamentul o „relicvă a trecutului” iar legislativul american a anunțat intenția de a-l anula în 2009.

Dosarul drepturilor omului n-a mai reprezentat, ca altădată, sursa de tensiune în cadrul întâlnirilor la vârf ruso-americe. Chiar dacă subiectul a rămas pe agenda Washington-ului, după cum declara consilierul Michael McFaul²⁸, stilul de abordare s-a schimbat. Președintele Obama a avut două întâlniri, una cu șefii unor organizații

²⁷ Transcrierea discuției de la forumul de afaceri ruso-american, la www.kremlin.ru/text/appears/2009/07/219195.shtml (accesat la 8 iulie 2009).

²⁸ Citat de mai multe ori în zilele summit-ului de *New York Times* și *Washington Post*.

neguvernamentale, a doua cu liderii partidelor de opoziție²⁹. Presa americană a subliniat la unison faptul că d-l Obama a făcut observații gazdelor cu mai multă atenție și delicatețe, evitând să dea lecții despre beneficiile democrației și să se refere public la cazul Mihail Hodorkovski. În ciuda insistenței cu care Boris Nemțov, fost vicepremier în guvernul Viktor Cernomîrdin, cerea Occidentului să nu-i abandoneze pe democrații ruși³⁰, noua administrație de la Washington nu pare dispusă să facă gesturi ce ar putea fi interpretate ca neprietenoase de către establishment-ul de la Moscova. De altfel, chiar discuția cu liderii opoziției ruse, care au vorbit împotriva scutului american antirachetă, împotriva

extinderii NATO spre est, și au cerut SUA să ridice blocada economică împotriva Cubei nu a dat nici un fel de iluzii președintelui Obama³¹.

Ceea ce nu înseamnă că SUA nu vor urmări cu atenție evoluția drepturilor omului în Rusia, măcar și în cadrul Comisiei Prezidențiale comune, intitulată chiar Societatea Civilă, condusă din partea americană de McFault și de V. Surkov, adjunctul șefului administrației de la Kremlin, din partea rusă.

12 iulie 2009

²⁹ Au participat la întâlnire Ghennadi Ziuganov și Elena Lukianova din partea comuniștilor, Ilia Ponomarev (Spravedlivaia Rossiia), Serghei Mitrohin (Iabloko), Leonid Gozman (Pravoe delo), Boris Nemțov și Garri Kasparov (Solidaritatea), Vladimir Rîjkov (fostul lider al republicanilor).

³⁰ Vezi articolul lui Boris Nemțov din *The Wall Street Journal* publicat chiar înaintea vizitei președintelui Obama la Moscova.

³¹ Vladimir Soloviov, Viktor Hamraev, „Maksim Ivanov, ” Барак Обамы ”, în *Kommersant*, 08.07.2009.